

ANTAKYA'YA GÖÇ EDEN SURIYE TÜRKLERİNİN PERSPEKTİFİNDEN GÖÇ VE GÖÇMENLİK ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

*A QUALITATIVE RESEARCH ABOUT MIGRATION AND IMMIGRATION
FROM THE PERSPECTIVE OF SYRIAN TURKS WHO HAVE
MIGRATED TO ANTAKYA*

DOI: 10.33404/anasay.1099146

Çalışma Türü: Derleme Makalesi / Review Paper^{1*}

Mehmet DELİOĞLU** - İsa KALAYCI***

ÖZ

Bu çalışmada, 2011 yılında başlayan ve peyderpey şiddetlenerek devam eden Suriye'deki iç savaş ortamından göç eden Suriye Türkleri ile yapılan mülakatlar ve bu görüşmelerde elde edilen bulgulara dayanılarak yapılan veri analizi sunulmuştur. Türkiye'ye ilticaları sonrası Antakya'ya yerleşmiş olan sığınmacı statüsündeki 46 kişilik bir gruba *-yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak-* yönetilen sorulardan hareketle Suriye Türklerinin savaş öncesi yaşamları

1- Makale Geliş Tarihi: 05. 04. 2022 Makale Kabul Tarihi: 21. 05. 2022

* Bu çalışma; birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinin müştereken sürdürülmüş alan araştırmasından üretilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın etik kurul kararı; *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu*'nun 03.12.2020 tarih ve 08 sayılı kararıyla alınmıştır.

** Yüksek Lisans, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Göç Araştırmaları Anabilim Dalı, E-Posta: m.e_delioglu@hotmail.com, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0003-0526-2723>

*** Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, E-Posta: isakalayci@mku.edu.tr, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0003-2043-5127>

ve göç süreçleri üzerinde durulmuştur. Akabinde göçmen statüsünde yer aldıkları sosyal ve ekonomik hayatta istihdam alanları, çalışma ve barınma koşulları, uyum süreçleri ile günlük hayatın akışı içerisinde karşılaştıkları problemler derinlemesine incelenmiştir.

Suriye İç Savaşı'nın yol açtığı küresel ölçekli göç ve mülteci problemini Antakya'daki Suriye Türkleri örneklemeyle mercek altına alan bu çalışma, halihazırda devam eden uluslararası göçmen krizini, krizin yol açtığı toplumsal problemleri ve buna bağlı olarak çözüm olabileceği düşünülen bazı öneriler sunmayı amaçlamıştır. Ayrıca araştırmada göçmenlerin perspektifinden, ülkelerine dönme ümidi ve geleceğe bakış açıları irdelenerek Türkiye'nin göçmen politikalarına veri sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriye İç Savaşı, Suriye Türkleri, Antakya, Göç, Göçmen

ABSTRACT

In this study, interviews with Syrian Turks who migrated from the civil war in Syria, which began in 2011 and continued to intensify step by step, were evaluated and data analysis based on the findings obtained from these interviews was presented. The semi-structured interview technique was used for a group of 46 refugees who settled in Antakya after taking refuge in Turkey. Based on the questions asked, focused on the pre-war lives and migration processes of the Syrian Turks. Then, since they are in immigrant status, their employment areas in social and economic life, working and accommodation conditions, adaptation processes and the problems they encounter in the flow of daily life are examined in depth.

This study, which analyzes the global migration and refugee problem caused by the Syrian Civil War with the example of Syrian Turks in Antakya, purposed to present the current international migrant crisis, the social problems caused by the crisis, and some suggestions that can be considered as solutions in this context. In addition, it is aimed to provide data on Turkey's immigration policies by analyzing the hope of returning to their country from the perspective of immigrants and their thought on the future.

Keywords: Syrian Civil War, Syrian Turks, Antakya, Migration, Immigrant

Giriş

Arap Baharı'nın Tanımı ve Kapsamı

Arap Baharı'nın ne olduğu ve hangi dönemi kapsadığı hakkında araştırmacılar tarafından yapılan birçok tanım bulunmaktadır. Kimilerine göre bu sürecin alt yapısı 1990'lara dayandırılrsa da yaygın olarak 10 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta seyyar bir satıcı olan Muhammed Bouazizi adlı gencin zabıtarlar tarafından darbedilmesi sonrasında kendisini yakması bu sürecin fitilini ateşlemiştir. Ardından ülkedeki yolsuzluk, ekonomik istikrarsızlık ve adalet alanlarındaki yozlaşmalar gerekçe gösterilerek yapılan protestolar ise tepkilerin daha geniş halk kitleleri tarafından sahiplenilmesine yol açmıştır. Tunus'ta yönetime tepki olarak kendini yakan gencin durumu kısa bir süre içinde Mısır, Ürdün, Cezayir, Libya, Bahreyn ve Suriye gibi Ortadoğu ülkelerinde de tansiyonun yükselmesine ve hatta çoğu yerde hükûmetlerin istifasına varan sonuçlar doğurmuştur (Çakı, 2011, s. 125).

Tunus'ta başlayan gerilim önce Kuzey Afrika ve ardından Ortadoğu'nun geneline yayılarak, ekonomik ve siyasi çalkantılarla devam etti. Söz konusu coğrafyalardaki mevcut yönetimlerin genellikle despot ve belli ailelerin tekelinde olması bölge halkının özgürlük ve demokrasi isteklerini de körükledi. Ayrıca bu ülkeler genel olarak yer altı kaynakları açısından zengin olmasına rağmen gelir kaynaklarının belli bir kesime akması, halkın büyük bir kısmının işsizlik ve yoksulluk içerisinde yaşaması protestoların giderken yayılmasına ve taraftar kazanmasına yol açtı. Ülke yönetimlerine karşı başlayan olayların hızla genişlemesinin bir diğer nedeni de bölgedeki olayların kitle iletişim araçları üzerinden yazılı ve görsel bir şekilde anlık olarak tüm dünyaya yayılmasıydı. Özellikle de sosyal medya platformları üzerinden organize olan protesto gösterileri, hükûmetlerin sert tedbirlere başvurmaları nedeniyle silahlı çatışmalara dönüştü (Göçer ve Çınar, 2015, s. 53).

Arap Baharı, her ne kadar Tunus'taki bir seyyar satıcının kendisine yönelik belediye zabıtarlarının gösterdiği şiddet ve arabasına el koymaları sebebiyle başlamış görünse de 2010'da başlayıp halen devam eden bu sürecin tarihsel arka planı ve alt yapısını hazırlayan faktörler bulunmaktadır. Bu bağlamda genel olarak Arap Baharı'nın nedenleri irdelendiğinde bunlar; ekonomik, kültürel ve uluslararası boyutu olan nedenler şeklinde sıralanabilir (Buzkıran, 2013, s. 149).

Arap Baharı'nı tetikleyen ekonomik faktörler ele alındığında; öncelikle olayların cereyan ettiği ülkelerin I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı hakimiyeti

yetinden çıkıp, Batılı ülkelerin güdümünde ve belirli ailelerin tekelinde kurulan siyasi yapılar olduğu görülmektedir. Bu durum ise petrolün hammadde olarak önem kazanmasından sonraki süreçte ülke yönetimini elinde bulunduran ailelerin aşırı zenginleşmesine ve her birinin birer krallık kurmasına yol açmıştır. Batılı devletlerin himayesinde atanan yöneticiler ise güçlerine güç katarken bölgenin yerel halkını sefalet derecesine varacak şekilde yoksullaştırarak, merkezi otorite karşısında muhalefet etmesini engellemiştir. 2000'li yıllarda Dünya'da da etkisini hissettiren küresel krizler ve enflasyonlar Arap ülkelerini de etkilediği gibi, bu ülkelerde yaşayan sayısız insanın işsizlik ile karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur (Buzkıran, 2013, s.150).

Globalleşen Dünyada Arap coğrafyasında yetişen gençlerin dünyaya açılacak vasıtalara ulaşması, yurtdışında okuması ve diğer ülkelerde olup biteni gördükten sonra kendi ülkelerine dair eleştiri getirmesi de kültürel etkenler arasında sayılabilir. Arap ülkelerini Avrupa ülkeleri başta olmak üzere kıyaslamaya başlayan üniversiteli gençler ile sosyal medya kullanan bireylerin yaygınlık kazanması Arap dünyasında yönetici kesimin merkezi otoritesini sarmaya başlamış olmakla beraber bazı ülkelerde yönetimi devirmeye veya reformlar yapmasını zorunlu hale getirmiştir (Buzkıran, 2013, s. 149)

Arap Baharı'nın uluslararası boyutlarına bakıldığında ise bölgede yıllardır idareci konumunda bulunan yöneticiler ile Batılı devletler arasındaki iş birliğinin sekteye uğraması da olayların başlamasında etkili olmuştur. Nitekim başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere yıllardır Arap ülkeleriyle sürdürülen iş birliği ve dostluk ilişkileri yine söz konusu Batılı devletlerin desteğini çekmesiyle sona ermiştir. Protesto ve ayaklanmalar sırasında sayısız yabancının, muhtelif istihbarat teşkilatlarına bağlı kişilerin halk arasında yer alarak organizasyonları koordine etmesi bunun göstergelerinden sadece birini oluşturmaktadır.

ARAP BAHARI'NIN SURİYE'YE YANSIMASI VE SURİYE İÇ SAVAŞININ NEDENLERİ

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun genelini etkileyen Arap Baharı'nın son halkalarından birini Suriye oluşturmaktadır Suriye'deki ayaklanmalar başlamadan evvel, önceki ülkelerde meydana gelen olaylara binaen Suriye Devleti'nin Cumhurbaşkanı Beşşar Esed, demokratik açılımlar yapacağını ilan ederek reformist bir tavır sergilemiştir. Fakat kısa bir süre sonra protestoların gerçekleştiren kitlenin radikal İslamcı olduğunu belirterek çözüm odaklı bir politika yerine kışkırtıcı ve saldırgan bir tutum içerisinde bulunmuştur. Arap Baharı'nın etkisi

ile büyük ölçüde evvelki ülkelerde yapılan protestolarda görev alan kitlenin başlattığı ve Suriye halkı tarafından da karşılık bulan Suriye olaylarının birbiriyle bağlantılı olan birçok sebebi bulunmaktadır. Bunlar genel olarak ekonomik nedenler, mezhepsel çatışmalar, Baas Rejimi'nin politik baskıları ile küresel güçlerin Suriye'deki olaylara müdahalesi şeklinde sıralanabilir (Özdemir, 2016, s. 90).

2000 yılında, ülke yönetimini devralan Beşşar Esed, ülke ekonomisine dair çeşitli vaatler vererek yönetimin başına geçmiştir. Nitekim Suriye, çoğunlukla tarıma dayalı ve bu döneme kadar kapalı ve durağan bir ekonomiye sahipti. Fakat Esed, ülke ekonomisini yabancı yatırımcıya açacağını, yabancı banka ve şirketlerin ülkede faaliyet göstereceğine dair söz vermişse de bunu uygulamamıştır. Artan kuraklık ve tarım ekonomisinin giderek kötüleşmesi 2010 yılında başlayan Arap Baharı'nın bir yıl gibi kısa bir süre sonra Suriye'de de karşılık bulmasına bir sebep olarak gösterilmektedir (Özdemir, 2016, s. 90-91).

Suriye İç Savaşı'nın önemli sebebini de mezhepsel çatışmalar oluşturmaktadır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesiyle Fransız mandası olarak kurulan Suriye yönetiminde Sünnilerin hakimiyeti bitmiş ve Arap Alevileri olarak da nitelendirilen Nusayrilerin ağırlığı başlamıştır. Özellikle de kendisi de bir Nusayri olan Hafız Esed döneminden (1971-2000) itibaren Baas Partisi'nin artan gücü ve baskıcı politikası Beşşar Esed döneminde de devam etmiştir. Beşşar Esed de babası gibi ülke yönetiminin kritik noktalarının neredeyse tamamını kendi fikir ve inancına uygun kişileri getirerek, bir yandan iktidarını güçlendirmeyi bir yandan da Suriye'yi belli bir mezhebin tekeline getirmiştir. Bu tutum, kendi fikrine ve inancına uymayan kesimin dışlanmasına ve şiddetli baskılara maruz kalmasına yol açmıştır. Dolayısıyla baskı ve sindirme politikaları sonucunda yıllardır kendini ötekileştirilmiş gören kesimde oluşan öfke, Suriye İç Savaşı öncesinde başlayan protestolara zemin hazırlamıştır. Olayların başlamasıyla Nusayrilerin yönetimden yana tavır alması, Suriye İç Savaşı'nın -yönetime karşı ayaklanma olmakla beraber aynı zamanda- Sünni-Alevi (Nusayri) çatışmasına dönüşmesinde önemli bir faktör olmuştur (Özdemir, 2016, 91-92; Kuzu, 2019, s. 22-23).

Suriye'deki iç kutuplaşmanın bir de küresel ve bölgesel etkileri bulunmaktadır. Suriye'deki halk savaş sırasında Alevi-Sünni şeklinde ayrışınca bu iki gruptan Alevileri ve Baas Rejimini destekleyenler Rusya, İran, Irak ve Lübnan, Sünni direnişini ise ABD, Avrupa ülkeleri, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar ve Ürdün desteklemektedir (Kuzu, 2019, s. 23).

SURİYE TÜRKLERİNİN GÖÇÜ BAĞLAMINDA TÜRKİYE VE HATAY (ANTAKYA)

2011 yılının mart ayında Suriye'nin güneybatısında Ürdün'e sınır olan Dera şehrinde meydana gelen özgürlük ve adalet arayışları için yapılan protestolar Suriye rejimi tarafından şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışılması ülkenin kanlı bir iç savaşa sürüklenmesine yol açtı. Suriye'de hakim siyasi güç olan Baas Rejiminin muhalif sivillere karşı uyguladığı baskıcı politika ülke içinde bölünmelere ve kutuplaşmalara yol açtı. Sivil muhalifler, uygulanan sindirme politikası karşısında silahlanarak yönetime karşı direnmeye başlayınca Suriye, uzun yıllar sürecek bir iç savaşa sürüklendi. Bu durum ise iç çatışmalara, kanlı askerî hareketlere yol açtığı gibi direnemeyip canını kurtarmak isteyen milyonlarca sivilin başta Türkiye olmak üzere dünyanın farklı ülkelerine göç etmek zorunda kaldı. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler (BM) Yüksek Komiserliği'nin 2022 yılı mart ayı verilerinde de belirtildiği üzere Suriye'de 13,1 milyon kişi yardıma muhtaç durumdayken, 6,6 milyon kişi ise ülkesinden göç etmek zorunda kalmıştır. Buna rağmen halen ülkede 2,98 milyon kişinin ulaşılması güç ya da mahsur kalmış şekilde hayatını sürdürmeye çalıştığı belirtilmektedir (<https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, Erişim Tarihi: 04.03.2022).

2011 yılından itibaren başlayan ve peyderpey devam ederek hızlanan Suriye göçlerinde sığınan limanların başında Türkiye bulunmaktadır. Türkiye, savaştan kaçarak kendisine sığınan sivillere yönelik açık kapı uygulaması başlatarak, göçmenleri geçici koruma statüsü ile ülkeye kabul etmiştir. İnsanî kriz neticesinde başlayan göçler kapsamında Türkiye'nin 10 şehrinde kurulan 26 adet geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeliye ev sahipliği yapılmaktadır. Ayrıca Türkiye'de 3.559.041 kişinin de barınma merkezleri dışında kabulleri sağlanarak, ülkenin çeşitli illerinde konaklamalarına müsaade edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti, tarihî misyonu gereği zulüm altında, katliamlara maruz kalmış toplumlara kayıtsız kalmayarak maddi ve manevi bedeli ağır olmasına karşın üzerine düşen vazifeyi yapmaya devam etmektedir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, Erişim Tarihi: 08.03.2022).

Hatay, Suriyelilerin sayı olarak en fazla yaşadığı iller listesinde İstanbul ve Gaziantep'ten sonra 437.625 Suriyeli barındırarak 3. il olarak kayıtlara geçmiştir. Ayrıca Göç İdaresi Başkanlığı'nın sunduğu veriler ışığında illerin kendi

nüfusları ile Suriyeli nüfus yoğunluğu karşılaştırıldığında Hatay, Kilis’’ten sonra 2. sırada yer almaktadır. Hatay’ın nüfusu 1.670.712 iken 433.212 Suriyeli ile Suriyelilerin genel nüfusa oranı %25,93 gibi yüksek bir değere karşılık gelmektedir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 09.03.2022).

2011 yılında başlayan ve halen devam eden Suriyeli göçmenler arasında sayıları yadsınamayacak derecede fazla olan kitlelerden biri de Suriye Türkleridir. Suriye’den Türkiye’ye göç eden Türkler genellikle Halep, Lazkiye (özellikle Bayır-Bucak bölgesi), Humus, Şam ve Rakka şehirlerinden gelmiştir. Savaşın ilk günlerinden itibaren muhalif kanatta yer alan söz konusu kitle, Suriye yönetimi ve beraberinde hareket eden Rusya ile PYD, YPG ve IŞİD gibi terör örgütlerinin bölgede yaşayan Türkleri hedef alarak, katliamlara başvurması üzerine bölgedeki sivillerin Türkiye’ye yoğun göçleri başlamıştır. Antakya’da yaşayan ve çalışmamızın esasını teşkil eden Suriye Türkleri birçok lokasyonlardan gelmekle beraber çoğunlukla Lazkiye’nin kuzeyinde yer alan Bayır-Bucak ve Türkmen Dağı havalisinden göç etmişlerdir. Hatta Türkiye’ye yapılan Suriye Türklerinin göçleri arasında sayıca en fazla olanı Bayır-Bucak Türkleridir. Bölgenin Hatay’a yakınlığı ve Yayladağı’na sınır olması göçlerin Hatay üzerinde yoğunlaşmasını sağlamıştır. Suriye Türklerinin Hatay istikametindeki ilk kitlesel göçleri 2012 yılının nisan ayında 250 hanelik bir kafilenin Yayladağı’ndan giriş yapmasıyla başlamıştır. Akabinde 2013 yılı mayıs ayında Lazkiye’ye yakın Tartus’un Banyas ve Beyda bölgelerinde yaşanan katliamlar ve 2015 yılının ekim ayında Suriye rejim güçleriyle beraber Rusya’nın Bayır-Bucak bölgesini ağır bombardımana alması bölgedeki Türklerin göçünü arttırmakla beraber hızlandırmıştır. Göç eden Suriye Türkleri, Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra Osmaniye’nin Cevdetiye kampı ile Yayladağı ve Güveççi kamplarında barınmıştır. Kampta kalmayanlar ise yine Hatay’ın Yayladağı ilçesi başta olmak üzere Antakya, İskenderun, Kırıkhan ve Dört Yol gibi ilçelerde hayatlarına devam etmektedir. Hatay dışında İstanbul ve Ankara gibi metropol şehirlere yerleşen Suriyeli Türk nüfusu da bulunmaktadır (Vurmay Güzel, 2017).

Suriye İç Savaşı ve Suriye Türklerinin Antakya’ya Göçleri

Arap Baharı’nın etkisiyle, 15 Mart 2011 tarihinde Suriye’de resmen başladığı kabul edilen Suriye İç Savaşı, kısa sürede ülkenin geneline yayılarak milyonlarca Suriye vatandaşının başta Türkiye olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerine göç etmesine sebep oldu. Göç edenler arasında asırlardır Suriye’de yaşayan ve burayı vatan edinmiş Suriye Türkleri de yer almaktaydı. Özellikle

de Suriye’de Osmanlı hakimiyetinin sona ermesinden sonra kurulan Suriye rejiminin Türklere karşı yürüttüğü asimilasyon politikası Suriye İç Savaşı’yla beraber sistematik bir şekilde yürütülen katliamlar serisine dönüştü. Bu durum karşısında önce muhalif gruplar şeklinde teşkilatlanan ve sonra da silahlı mücadeleye girişen Suriye Türkleri, milis kuvvetler halinde rejime karşı savaşımaya başladı. Fakat Suriye yönetiminin muhalif olanlara karşı devletin imkânlarını orantısız bir biçimde kullanması, silahlı ve silahsız ayırt etmemesi bölgede mücadele eden milis Türk gruplarının mutlak bir sonuç almasını engelledi. Sivillere yönelik yapılan bombardımanlara karşı Suriye Türkleri; son çare olarak hasta, yaralı, kadın, çocuk ve yaşlılardan oluşan kabileler halinde Türkiye’ye göç etmek zorunda kaldı.

Türkiye’ye sığınan Suriye Türkleri, genellikle Hatay’ın Cilvegözü (Reyhaneli) veya Yayladağı Sınır Kapılarından giriş yapmıştır. Suriye Türklerinin Türkiye’ye Hatay sınır kapıları üzerinden giriş yapmalarının sebepleri arasında; şehrin Suriye’ye yakınlığı ve göçmenlerin çoğunluğunun Hatay’da ikamet eden Türk vatandaşlarıyla akrabalık bağlarının etkili olduğu söylenebilir. Gerek tarihî birliklikleri ve gerekse de akrabalık bağlarıyla birbirlerine bağlı bu insanlar, savaşın başlamasıyla beraber sınırın diğer tarafında kendilerine kucak açan akrabalarının yanına göç ederek, sığınacak bir liman arayışına girişmişlerdir.

Çalışmanın Sınırlılıkları, Veri Toplama Aracı ve Analiz

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı’nın etkisiyle Türkiye’ye sığınan ve Hatay’ın Antakya ilçesinde ikamet eden Suriye Türkleri ile *-yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak-* yapılan görüşmelerde yöneltilen sorular (*bk. Kaynak Kişiler Listesi*) ile; Suriye İç Savaşı’ndan önceki hayatlarına ilişkin düşünceleri, göç süreçleri ve Antakya’yı tercih etme nedenleri sebepleri ele alınmıştır. Yine Suriye Türklerinden oluşan göçmenlerin Antakya’daki sosyal ve ekonomik durumları, yaşam koşulları, geçim kaynakları ve barınma gibi temel ihtiyaç gereksinimlerini karşılama yöntemleri ile savaşa bakış açıları ve ülkelerine dönüş hakkında fikirleri irdelenerek geleceğe dair planları incelenmiştir.

Saha araştırmasında göçmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda ve ulaşılan bulgular üzerinden veri analizi yapılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde 46 kişilik bir göçmen grubuyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında kişilerin kendilerini baskı altında hissetmemeleri, verilecek cevapların gönüllülük esasına bağlı olduğu ve temel amacın akademik birikime

hizmet etmek olduğu vurgusu yapılmıştır. Görüşmeler, 25 Mayıs-17 Haziran 2021 tarihleri arasında Antakya'nın muhtelif mahallelerinde ikamet eden aileler ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma teknikleri ile yapılan alan araştırmasında toplanan bulgular ve yapılan gözlemlerden hareketle veri analizi yapılmıştır. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı; öncesi, göç süreci ve sonrasındaki gelişmeler açısından göçmenler üzerindeki etkisi sorgulanmaya çalışılmıştır. Göçmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda toplanan bulgular ise kendi arasında kategorize edilerek alt başlıklar şeklinde değerlendirilerek okuyucuya sunulmuştur.

Alan araştırmasında görüşülen Suriye Türkleri umumiyetle Halep ve Lazkiye'nin kuzeyindeki Türkmen Dağı havalisi, Bayır-Bucak bölgesi gibi Hatay sınır kapılarına yakın yerlerden göç etmiş kişilerden oluşmaktadır. 2011 Suriye İç savaşı ile başlayan göç süreçleri 2015 yılında Türkmen Dağı'nda düşürülen Rus savaş uçağıyla beraber zirveye ulaşmıştır. Bu tarihten sonra bölgenin gerek Rus savaş uçakları ve gerekse de Suriye rejim güçleri tarafından ağır bombardıman altına alınması, buralarda yaşayan cephe gerisi Türk nüfusun Türkiye'ye sığınmasını gerekli kılmıştır.

Alan araştırması, yukarıda da zikr edildiği üzere 25 Mayıs-17 Haziran 2021 tarihleri arasında Hatay'ın Antakya ilçesinin farklı mahalle ve semtlerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar arasındaki birkaç kişi aracılığıyla önceden planlanan görüşme saatlerinde yapılan birebir görüşme, gözlemlene ve odak gruplar üzerinden toplanan veriler bilimsel ahlak ve ilkeler doğrultusunda analiz edilerek değerlendirilmiştir. Katılımcıların cevap vermek istemediği, cevap haklarını saklı tuttuğu sorularda ısrar edilmemiş, insan onurunu kıracak herhangi bir soru veya davranış gösterilmeden mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

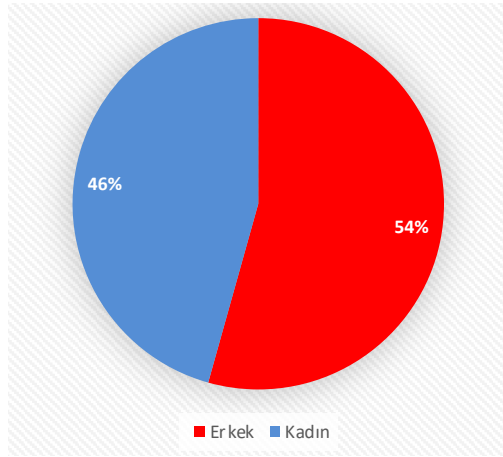
KATILIMCILARIN GENEL PROFİLİ

Alan araştırmasında yapılan görüşmelerde katılımcılara, kimlik bilgilerin gizliliği ve verilerin herhangi bir kurum, kuruluş veya şahıslarla paylaşılmayacağına dair teminat verildikten sonra kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların geneli olmasa da bazılarının konuşmaya pek istekli olmadıkları, Türkiye'de olsalar dahi tekrar dönüş yapmaları durumunda konuşmalarının kendileri açısından problemler doğurabileceğini düşünmektedir. Hatta mülteciler arasında kamufle olmuş ve yıllardır Türkiye'de yaşayan Baas rejiminin muhbirlerinin

olduğunu, bunların devamlı olarak Türkiye'den bilgi toplayarak aktardıklarını düşünenler bile olmuştur.

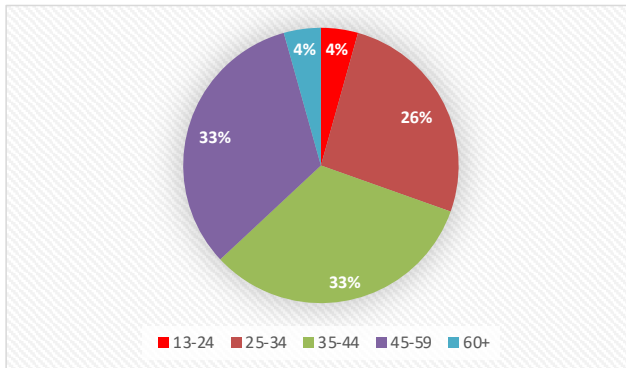
Katılımcıların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında bunların %54'ü erkek ve %46'sını kadınlardan oluşmuştur. Kadın katılımcılar ile görüşülmeden önce evin reisi olan erkeklerden müsaade istenerek yine onların refakatinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bir kısmının açık yüreklilikle sorulara cevap verdiği gözlemlenirken bir kısmının çekimser veya eşlerinin yanında rahat bir şekilde kendilerini ifade etmediği gözlemlenmiştir.

Grafik 1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

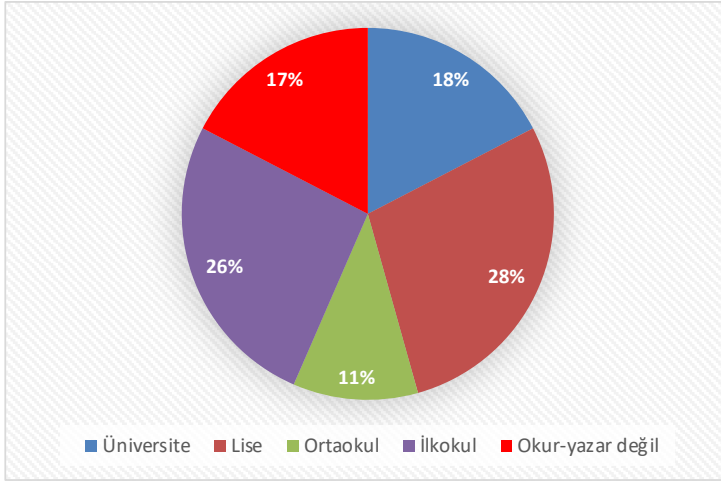
Katılımcıların yaş grubuna bakıldığında orta yaş grubunun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların %4'ü 13-24, %26'sı 25-34, %33'ü 35-44, %33'ü 45-59 ve %4'ü ise 60 ve üstü yaş grubuna girmektedir.

Grafik 2. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı.

Katılımcıların eğitim seviyesi ve okur-yazarlık oranı ele alındığında Suriye Türkleri arasında eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir. Özellikle de son 15-25 yıl içinde bu seviyenin yükseldiği, fakat erkekler arasında üniversite mezun sayısı yükselirken kadınların genellikle liseye kadar devam ettiği görülmektedir. Birebir görüşülen katılımcılardan orta yaş ve üstü kabul edilebileceklerin %17'nin okur-yazar olmadığı, %26'sının ilkokul, %11'nin ortaokul, %28'inin lise ve %18'nin ise üniversite mezun olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 3. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı.

SAVAŞTAN ÖNCEKİ YAŞAMLARINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELER VE GÖÇ SÜRECİ

Bu başlık altında göçmenlerin, Suriye İç Savaşı'nın başlamasından önceki hayatları veya savaşın alt yapısını hazırlayan unsurlar konusunda şahit oldukları olaylara ilişkin düşünceleri ve Suriye'deki sosyo-ekonomik durumlarına dair görüşlere yer verilmiştir. Çalışmamızda düşüncelerine yer verilen Suriyeli Türklerin tamamı topraklarını bırakmak zorunda kaldıkları ve düzenlerinin değişmesinden memnun olmadıklarını dile getirerek, savaşın en büyük sıkıntısını sivillerin çektiğini ifade etmiştir. Katılımcılar arasında yaşça en büyük olan E13 Kodlu göçmen;

“Bizler Suriye’de yönetim tarafından dışlanıyorduk. Yaşadığımız birçok sıkıntı vardı ama yine de mutluyduk. Toprağımız vardı. Ben Bayır-Bucak’taki köyümüzde tarımla uğraşıyordum. Beş çocuğum vardı. Bunlardan ikisi yetiş-

kindi. İkisini de bir yıl arayla savaşta kaybettim. Eşim savaştan önce vefat etmişti. Evli iki kızım, üniversiteye hazırlanan oğlum ve torunlarımla beraber Türkiye'ye geldik. Damatlarım da şehit olan çocuklarım gibi Türkmen Dağı'nda, Yavuz Sultan Selim Tugayı'nda savaşıyorlardı. Biri ağır diğer hafif yaralandı. Antakya'da tedavileri tamamlandıktan sonra biri geri gitti ve gelmedi. Savaşın ilk zamanlarında yaşadığımız yerlerde fazla bir sıkıntı yoktu. Ama çevremizdeki insanlardan sık sık Suriye'den ayrılan insanlar ile ilgili haberler alırdık. Durumları iyi olanlar olaylar fazla kötüleşmeden göç etmeye başlamıştı zaten. Ama diğer Arap ülkelerine gidenlerin çoğunun da sıkıntılar yaşadığını duyuyorduk. Ben şahsen savaşın kendi bölgemize kadar geleceğini düşünmüyordum. Ama Rus uçakları köylerimizi vurmaya başlayınca ortalık kıyamet alanına döndü. Asker-sivil ayrımı yapmadan üzerimize günlerce bomba yağdırdılar. Bu duruma daha fazla dayanamayıp her şeyimizi bırakıp Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldık”.

E13 kodlu 65 yaşındaki katılımcı, vatanına duyduğu özlemi anlatırken savaştan önce Suriye'deki bolluk dönemlerinden de bahsetmektedir. Rejimin sıkı yönetim politikası sebebiyle yaşadıkları problemler olduğunu ama geçim konusunda rahat olduklarını belirtmektedir. Özellikle kendi yerleşim bölgesi olan Bayır-Bucak'ta topraklarının verimliliği ve coğrafyasının hayvancılığa elverişli olmasına dikkat çekerek, kurulu düzenlerinin bozulmasıyla ilgili olarak:

“Biz Osmanlıdan beri Bayır-Bucak'ta yaşarız. O dönemlerde atalarımız buralarda yerleştirildi ve burada canlarını verdi. Benim babam, onun babası, dedelerimin mezarları Bayır-Bucak'tadır. Onların mirasını geride bırakmak çok zoruma gidiyor. Ben göremesem de çocuklarımın ve torunlarımın tekrar vatanlarında yaşamalarını isterim” diyerek savaşın üzerinde oluşturduğu hissiyatı dile getirmektedir.

Suriye'deki iç savaş, milyonlarca Suriye vatandaşının mülteci konumunda başka ülkelere sığınmasına yol açtığı gibi bu insanların işlerini ve eğitim haklarını kaybetmesine sebep oldu. Nitekim can havliyle yanlarına alabildikleri birkaç kişisel eşyalarıyla ülkeyi terk etmeleri mülteci konumunda oldukları ülkelerdeki hayatlarının da zorlaştıran temel faktör olarak görülmektedir. Örneğin; Şam Üniversitesi'nden mezun olmuş ve savaştan önce öğretmenlik yapan E20 kodlu katılımcı:

“Benim mesleğim öğretmenliktir. İyi bir derece ile üniversiteden mezun olduktan sonra Lazkiye kırsalında bir okulda öğretmenlik yapıyordum. Maddi durumun iyiydi. Evim ve arabam vardı. Savaşın ilk zamanlarında ülkeden ayrılmayı düşünmüyorduk. Çünkü Suriye rejiminin bu kadar ileri gideceğini tahmin etmiyorduk. Savaşmak için asker toplamaya başladıklarında önce benim gibi devlet kadrolarında çalışanlara dokunmadılar ama sonradan anladım ki ya orduya katılıp kendi soyumdan ve dinimden olanlarla savaşacağım ya da ailemi kurtarmak için göç edeceğim. Oturduğumuz yerlerin rejim güçleri tarafından işgal edileceğine dair duyumlar almamız üzerine hemen hazırlık yapıp Türkiye sınırına doğru yola koyulduk. Yayladağı sınırından içeri alındık. Bizim gibi şanslı olup hayatını kurtaranlar olduğu gibi orada hayatını ve malını kaybeden insanlar da çok oldu. Hazırlıksız ve plansız bir şekilde geldiğimiz için Antakya’da eski işim olan öğretmenliği kanıtlayacak herhangi bir diploma ve belgeye sahip değilim. Amcamın oğlu da benimle aynı yaşlardaydı ve mesleği doktorluktu. Biz Antakya’ya yerleştikten sonra o İstanbul’a gitti. Eskiden kazandığım birikimimle ve sattığım araba paramla bir süre geçindik. Daha sonra iş arayışlarına girdim. Birçok yerde yevmiye karşılığında çalıştım. Şimdi karton toplayarak evimi geçindiriyorum”.

Türkiye Cumhuriyeti, Suriye İç Savaşı’na kayıtsız kalmayarak, savaşın başlamasından evvel ülke yönetimine hitaben birçok çağrı yaparak demokratik bir açılımla sorunların çözülebileceğini belirtmiştir. Fakat hız kesmeyen muhalif olaylar ve rejim güçlerinin sivil vatandaşlara yönelik baskı, zorlama ve ölümlere varan sonuçlar karşısında Türkiye; kendi sınırlarına dayanarak sığınmak isteyenlere kucak açmış, barınma ve ihtiyaçların giderilmesi konusunda imkânlarını seferber etmiştir. Türkiye, göçmenlere yönelik takip ettiği bu politika sebebiyle savunmasız durumda olan sivillerin baş vurduğu ilk adreslerden biri olmuştur. Nitekim Halep’ten kaçarak Cilvegözü sınır kapısından giriş yapan El kodlu katılımcı; Arap ülkelerine nazaran Türkiye’nin Suriye İç Savaşı’nda çok daha insancıl davrandığını ifade etmektedir. Savaşın şiddetlenmesinden önceki dönemlere dair görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Ben Halep’te ikamet ediyordum ama işlerim dolayısıyla Kuveyt’e sık sık gider gelirdim. Suriye’de muhalif ayaklanmalar başladığında ülke dışındaydım. Kuveyt’te iken devamlı olarak çevremizde Suriye’de savaş başlayacağına dair söylentiler dolaşmaktaydı. İlk fırsatta Halep’e, ailemin yanına gittim ve onları ülkeden çıkarmak için uğraştım. Kuveyt’e götürebildiysem de kısa bir süre sonra

ailemin geri dönmesini gerektiren diplomatik engeller ile karşılaştım. Ülkeden çıkmak isteyenler Esed rejiminin istihbarat servisi Muhaberat tarafından izlendiği için kendimizi tehdit altında hissediyordum. Özellikle Halep ve çevresinde yaşayan Türkleri takip ediyorlardı. Benim maddi durumum iyi olduğu için verdiğim rüşvetler ile birkaç ay Halep'te kalmaya devam ettik. Daha sonra IŞİD'in Halep'i ele geçireceğine dair söylentiler başlayınca bir gece yarısı apar topar Türkiye sınırında bir köyde yaşayan arkadaşımın evine geldik. IŞİD, bir yeri ele geçirdikten sonra önce bekar kızları alıkoyup, kendilerinden birileriyle nikahlıyordu. Bir çeşit kölelik gibi. Genç erkeklerin ise kendileriyle beraber cihada katılmalarını emrediyorlardı. Gözü dönmüş bu gruplar karşısında direnmek ve hak aramak çok anlamsızdı. İstediklerini yapabilecek güçleri vardı. İnsanların hiçbir kıymeti yoktu. Savaş ortasında tek bir şeyin kıymeti olduğunu öğrendim: O da paraydı. Paran varsa imkânın oluyordu. Saklanabiliyorsun! Kaçabiliyorsun! Para verirsene görmezden gelirler. Mal varlığımın büyük bir kısmını kaybettim. Tekstil atölyem vardı ve onlarca işçiye ekmek veriyordum. Evim ve iş yerim dahil birçok taşınmaz mallarım talan edildi. Ama şu da var ki benim için değerli olan ailemi, çocuklarımın hayatını kurtardım. Bununla teselli oluyorum. Bunu yapamayan çok insan oldu”.

SURİYETÜRKLERİNİNANTAKYA'YİTERCİHETMESEBEP- LERİ

Suriye Türkleriyle yapılan görüşmelerde, birçoğunun savaştan önce de Hatay ile ailevî, ticârî veya benzer sebeplerle bağlantılı oldukları tespit edilmiştir. Bu durum Türkiye'ye geçişlerinden sonra Antakya'ya yerleşmelerinde önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır. E8 ve E10 kodlu kardeş katılımcıların ifade ettiği üzere Yayladağı ilçesinde yaşayan akrabalarının varlığı kendilerinin Hatay'a yerleşmelerini kolaylaştırmıştır. Savaşın ilk evrelerinden itibaren akrabaları tarafından davet alan söz konusu katılımcılardan E10;

“Bizler tüm davetlere rağmen topraklarımızı bırakmak istemedik. Ben ve abim (E8'i kastederek) savaştan önce işi gücü ve düzeni olan insanlardık. Abim evleneli iki yıl olmuştu. Esed rejiminin Türklere karşı baskı ve zoraki askere alma uygulamalarına karşı önce ailelerimizi Yayladağı'na getirdikten sonra geri döndük. Rejime karşı savaşan ve Türklere karşı muhalif gruplardan Sultan Abdülhamid Tuğayı'na katıldık. Bizler uzun süre burada savaştık. Özellikle de Rus uçağının düşürülmesinden sonra ağır bombardımanlara maruz kal-

dık. Ortaya çıkan terör gruplarından sonra 'kime karşı' ve 'ne için' savaştığımızı anlayamaz hale geldik. Bazen de kendi aramıza sızanların ihanetleri sebebiyle tuzaklara düşerek çok arkadaşımızı kaybettik. Abim iki kez ben bir kez yaralanıp Türkiye'de tedavi gördük. En sonunda bu işin içinden çıkamayacağımızı anladıktan sonra ailemizin yanına, Yayladağı'na geldik. Hem ilçedeki kısıtlı imkânlar ve göçmenlerin fazla olması hem de akrabalarımıza daha fazla yük olmamak için Antakya'da bir ev bularak buraya yerleştik. Sağ olsun her konuda desteklerini gördük. Özellikle de ilk geldiğimiz zamanlarda çok yardımcı oldular. Üzerimizdeki kıyafetler ve ufak tefek birkaç eşyamız dışında hiçbir şeyimiz yoktu. Bizi evlerine kabul ettiler. Ev bulmamıza ve yardımseverler vasıtasıyla eşyalar temin etmemize vesile oldular. Allah hepsinden razı olsun... ”.

Suriye Türklerinin Antakya'yı tercih etme sebepleri arasında daha önce gelip yerleşmiş olan mültecilerin kendi aralarındaki haberleşme trafiği de etkili olmuştur. Türkiye'nin mültecilere karşı tutumunu ve devletin göçmen politikasını gözlemleyenler, kendi yakın çevrelerini veya akrabalarıyla görüşürken Türkiye sınır kapılarından yapılan geçişlerin daha kolay olduğunu, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaç gereksinimlerinin daha insancıl şekilde uygulandığını yayarak daha fazla göçmenin gelmesine yol açmıştır. Buna benzer bir göç anlatısı E4 ve eşi olan K13 tarafından aktarılmaktadır. E4; savaştan önce inşaat mühendisi olarak çalıştığını, savaşın getirdiği kaotik ortamdan eşini (K13), K6 kodlu kızını ve E15 kodlu oğluyla beraber Ürdün'e gitmek üzere planlar yapmıştır. Fakat Ürdün sınır kapısında (Cabir Sınır Kapısı'nı kastederek) göçmenlere yönelik sıkı uygulamalar sebebiyle risk almadan başka çareler aramaya girişmiştir. Savaştan önce aynı sektörde çalıştığı E6 kodlu arkadaşından Antakya'daki koşulları ve Türkiye'nin sınır kapılarındaki mültecilere karşı tavrını haber alması üzerine ailesiyle beraber Türkiye'ye sığınma kararı almıştır.

Antakya'da yaşayan K13, K6 ve E15'ten oluşan dört kişilik ailenin reisi E4, göç sürecine dair gözlemlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“Biz ailecek göç etme kararı aldıktan sonra önce Ürdün'e gitmeyi düşündük. Çünkü Türkiye'ye de çok fazla mülteci akını olduğunu biliyorduk. Fakat Ürdün'deki uygulamaları ve mültecilere karşı uygulanan sert tedbirleri öğrendince Türkiye'nin bizler için daha doğru bir karar olacağını düşündük. Bir süre hayatımızı deva ettirecek miktarda paramız vardı. Ürdün'e gitmek isteseydik ne olurdu bilmiyorum tabii ama Türkiye'ye sığındığımız için mutluyuz. Sınıra

gelene kadar çok acı manzaralar ile karşılaştık. Yollar, araçla göç etmek için imkânı olmayan insanlarla doluydu. Kucakta kilometrelerce ve hatta günlerce taşınan bebekler, yürümekte zorlanan hasta ve yaşlılar... Çaresizliğe ve zorluğa dair ne ararsan vardı Suriye'de. O günleri geride bıraktık ama her şey hafızalarımızda devam ediyor. Çocuklarımın yanında tüm ayrıntıları konuşmak, o günleri tekrar hatırlatmak istemiyorum”.

Suriye İç Savaşı'ndan Antakya'ya göç eden Türklerin Antakya'yı tercih etme sebeplerinden biri de şehrin savaş bölgesine ve sınır kapısına yakın olmasından kaynaklanmaktaydı. Cilvegözü ve Reyhanlı sınır kapılarının karşı taraflarında yer alan köylerde ikamet edenlerin Antakya'yı tercih sebepleri arasında bölgenin yakınlığı ve kolay ulaşım imkânı önemli bir etken olmuştur. E24 kodlu katılımcı Cilvegözü Sınır Kapısı'na 25 km uzaklıktaki bir Türkmen köyünde ikamet ettiklerini belirterek şunları ifade etmektedir:

“Bizim köyümüz Türkiye sınırına çok yakındı. Ben savaştan önce sürekli Türkiye'ye ticaret amaçlı geliyordum. Hatay ve Antep'te birçok tanıdığım vardı. Savaşın ilk aşamalarından herhangi bir sıkıntımız olmadı. Bulduğumuz yerde olaylar olmadı ama daha iç bölgelerden gelip Türkiye'ye göç eden çok insan gördük. Türkiye'ye sınırına yakın olmamız sebebiyle kendimizi güvende hissediyorduk. Ama Lazkiye, Halep ve Rakka gibi uzak şehirlerden kaçıp gelen insanlar yollarda perişan bir halde, kimileri arabayla kimileri yürüyerek yanımızdan geçiyorlardı. Olaylar şiddetlendikten sonra ben ve eniştem (E25'i kast ederek) ailelerimizi alıp Reyhanlı'dan Türkiye'ye giriş yaptık. İki aile bir ev tuttuk ve 2 yıl beraber yaşadık. Daha sonra Reyhanlı'da patlama olunca Antakya'ya yerleştik. Eniştemle beraber iş kurduk. Bizim için göç etmek fazla zor olmadı. Hem yakındık hem de geldiğim yeri çok iyi biliyordum. Bu yüzden zorluk yaşamadık. Ailem Türkiye'de iken birkaç defa köyümüze gidip geldim. Köy bomboş ve talan edilmişti. Bizim köyümüzün çevresindeki tüm köylerin durumu aynıydı”.

E24 kodlu katılımcı eşi K17'ye yöneltilen sorulara şu şekilde cevap verilmiştir:

“Reyhanlı ilçesine yaklaşık yarım saat mesafede oturduğumuz için Türkiye'ye geçişimiz kolay oldu. Ama benim ailem Lazkiye'deydi. Türk olduğumuz ve muhalif olduğumuz bilindiği için en büyük abim öldürülecekler listesine alınmıştı. Abim muhalif gruplarda yer aldığı için ailemin Lazkiye'den çıkması kolay olmadı. Ailemi öldürecekler diye çok korktum. Babam ve annem yaşlı oldukları

İçin fiziki bir şiddet görmediler ama ailemin yaşadığı yerde açlık ve susuzluk vardı. Temel ihtiyaçlarını karşılayamaz haldeydiler. Ailem bizden önce Türkiye'ye geldi. Abim ise çatışmalarda ağır yaralandı. Önce öldü diye haber aldık. Sonra öğrendik ki ağır yaralı bir şekilde sınıra kadar getirilmiş. Antakya'da ameliyat oldu ama sakat kaldı”.

ANTAKYA'DAKİ YAŞAMLARI VE BARINMA KOŞULLARI

Suriye İç Savaşı'yla beraber Türkiye'ye yoğun şekilde yapılan göçmen akını buna bağlı olarak konut sorunu ve barınma problemleri doğurmuştur. Sınıra yakın il ve ilçelerde kurulan mülteci çadırları veya barınakların zaman içinde yetersizliği, maddi durumu diğerlerine nazaran iyi olan mültecilerin kendilerine mahsus evler kiralamasıyla sonuçlanmıştır. Tabii ki yoğun göçmen akınıyla beraber arz-talep ilişkisine bağlı olarak konut kiralalarının artması veya boş konutların bulunamaması da mültecilerin barınma koşullarında zorluklar yaratmıştır. Bu zorluklar ve pahalılık, mültecileri etkilediği gibi göçmen akını ile karşılaşan ilçe ve şehirlerde yaşayan yerli halkın da önemli bir problemi haline gelmiştir. Alan araştırmasında kendileriyle görüşülen Suriye Türkleri genel olarak plansız ve ani gelişen olaylar neticesinde canlarını kurtarmak için göç ettikleri için barınma sorunu yaşamış veya kendilerinin ifadesiyle uygun olmayan koşullarda kalmak zorunda kalmışlardır. Tabii bu durumun o günkü koşullarda gayet normal olduğunu da ekleyerek, çok fazla mültecinin sınırlara yığıldığını ve devletin de sunabileceği fazla bir şey olmayacağını farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Nitekim göçen insanların ilk amacının canlarını kurtarmak olduğunu ve devletin mümkün mertebe savaştan kaçan herkese kucaklamak zorunda kaldığı yine katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Suriye Türkleri, savaştan dolayı göç eden birçok göçmene nazaran biraz daha şanslı sayılabiliriz. Çünkü neredeyse göç eden her haneden bir ya da iki kişi daha önce Hatay'a gelmiş veya kendileriyle bağı olan birileriyle tanışmıştır. Bu durum yerleşmelerini kolaylaştırdığı gibi barınma gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesinde de etkili olmuştur. Örneğin; E17 kodlu katılımcı ve eşi K15'in Yayladağı'nda ikamet eden tanıdıkları aracılığıyla kısa sürede barınma sorununu hallettiklerini belirtmektedirler. E17 kodlu katılımcı ailesinin göç sürecini şu şekilde özetlemektedir:

“Sınıra yaklaştığımızda asker bizi çok insancıl bir şekilde karşıladı. Kötü bir muamele görmedik. Türkçe konuştuğumuzu duyduklarında Türkmen oldu-

ğumuzu anladılar. Sınırdaki kayıtlarımızı yaptıktan sonra Suriye Türklerinin olduğu bir yere yolladılar. Bahar mevsimi olduğu için yağmurlardan dolayı çok fazla çamurlu bir yerdik. Çadırda 15 gün kadar kaldıktan sonra eşimin Yayladağı'ndaki akrabalarına ulaştık. Sağ olsunlar bize çok yardım ettiler. Üç yıl Yayladağı'nda kaldık. Tanıdıklarımız bize ev buldu. Hayırseverler bize eşyalarını verdi. Biz birer el çantası ile geldiğimiz için kıyafetlerimiz dışında hiçbir şeyimiz yoktu. Hatta kiraladığımız evin sahibi bizden dört ay kira almadı. Oturduğumuz ev çok pahalı bir yer değildi ama yine de o günlerde ne geçinecek bir iş kaynağımız ne de birikimimiz vardı. Üç yıl Yayladağı'nda kaldıktan sonra Antakya'ya yerleştik. Antakya daha kalabalık ve Yayladağı'na göre iş imkânları daha fazla. Şimdi de bir apartmanın bodrum katında kalıyoruz. Oturduğumuz evin yarısı kazan dairesi. Toplamda 5 çocuğum var. Eşim ve 18 yaşındaki büyük kızım haftalık apartmanın temizliğini yapıyor. Ben ve oğlum boyacılık işinde çalışıyoruz. Diğer çocuklarım küçük oldukları için çalışmıyorlar”.

Savaşın ilk aşamalarında göç edenlerin barınma sorunlarını kısa sürede halledebilmişlerse de savaşın başlangıcından birkaç yıl sonra gelenler hem konut bulma konusunda hem de uygun fiyata kiralama noktasında ciddi problemler yaşamıştır. Önceden gelen yoğun göç dalgaları Türkiye'nin genelinde kira fiyatlarının artmasına ve boş konutlar bulunamamasına yol açtığı gibi Antakya'ya yerleşen göçmenlerin de en büyük sıkıntılarından biri haline gelmişti. 2016 yılı sonlarına doğru Doğu Halep'in rejim güçlerinin eline geçmesiyle beraber göç eden E11 kodlu katılımcı, Hatay'a ulaştıktan sonra haftalarca barınma sorunu ile karşı karşıya kaldığını ifade ederek:

“Halep düştükten sonra göç etmeye başladık. Aslında Halep düşmeden çıkmak istedik ama cesaret edemedik. Hem yeni doğmuş bebeğim hem de küçük kızlarım vardı. Aylarca doğru dürüst yemek yiyecek bir malzememiz olmadı Halep'te. Un, şeker, yağ gibi malzemeler karaborsada olduğu için bulmak imkânsızdı. Üç aileyle beraber geldik Türkiye'ye. 10 kişilik arabaya 16 kişi sıkışmıştık. Önce sınırdaki mülteci çadırlarına aldılar. Ama çadır kent kalabalık olduğu için barınma koşulları çok kötüydü. Gelen üç aile birleşerek Narlıca'da (Antakya)'da harabe bir ev kiraladık. Evin her yeri rutubetli ve pis kokuyordu. Çevredeki komşuların verdiği halı, kilim, battaniyeler ile evimize eşyalar temin edebildik. Kiraladığımız evin pencerelerinde cam olmadığı için muşamba ile kapattık. Buna rağmen verdiğimiz kira yüksekti. Çünkü ev sahibi üç aile olduğumuz düşünerek fiyatı yüksek tutuyordu. Beğenmiyorsanız başka yere bakarsınız

deyip evin fiziki şartlarını umursamıyordu. Mecburen evi tuttuk. Çünkü başka seçeneğimiz yoktu. Altı ay o evde kaldıktan sonra çeşitli işlerde çalıştım da daha iyi bir eve geçtik”.

Katılımcılardan E11’in eşi K10; savaşın en çok etkilediği kesimin kadınlar ve çocuklar olduğuna vurgu yapmaktadır. Sınırdan geçtikten sonra mülteci çadırlarında kadınlar açısından yaşamının zorluklarından bahseden K10, kendisinin göçten iki hafta önce doğum yaptığını, lohusa haliyle yaşadığı göç sürecindeki korku ve stresin hayatın en kötü zamanları olduğunu ifade etmektedir. K10, Türkiye’ye giriş yaptıktan sonraki barınma koşulları hakkında şunları ifade etmektedir:

“Birkaç haftalık bebeğim ve küçük kızlarımla beraber çadırlarda yaşamak Halep’te savaşın ortasında kalmak kadar zordu. Yağmurdan dolayı her taraf çamurla kaplıydı. Geldiğimiz dönem kış mevsimi olduğu için kundaktaki bebeğimi soğuktan koruyamıyordum. Geceleri çok fazla yağmur yağıyordu. Çadırlarda bir süre kaldıktan sonra Antakya’ya geldik. Komşularımızla beraber tuttuğumuz ev de hem soğuktan hem de rutubetliydi. Çocuklarımız o evde birçok defa hastalandılar ve sürekli öksürüyorlardı. Bizim Antakya’ya geldiğimizde kimseyi tanımıyorduk. Bizimle gelen tanıdıklarımız oldu ama Antep’e, akrabalarının yanına gittiler. Sonradan daha iyi bir eve çıktık. Şimdi evimiz eskiye göre daha düzgün ve korunaklı. Çocuklarım da büyüdüler. Göç etmeden iki hafta önce Halep’te doğan oğlum şu an 5 yaşında”.

Suriyeli mültecilere ya da konunun esasını oluşturan Suriye Türklerinin genel olarak barınma şartlarının kötü olduğu söylenebilir. Kendilerinin can havliyle savaştan kaçtıklarını, tüm hayatlarını geride bırakıp sadece canlarını kurtarmak için uğraşırken barınma konusunda yaşadıkları problemlerin kendileri açısından olumsuz travmalara yol açtığı ifade edilmektedir. Katılımcıların geneli yaşam şartlarının ve barınma koşullarının kötü olduğunu sık sık vurgularken, genelleme yapmadan bazı konut sahipleri tarafından göçmenlerin mevcut durumları ve çaresizliğinin sîstîmal edildiğini düşünmektedirler. Kız kardeşler olan K2 ve K3 tarafından barınmaya dair yapılan durum tespiti şu şekilde belirtilmektedir:

“Biz Antakya’ya gelip ev aramaya başladıktan 8 gün sonra bulabildik. Bulduğumuz evler ya çok pahalıydı ya da bize verilmek istenmiyordu. Bazı insanlar Suriye’den gelen herkese aynı gözle bakıyor. Haberlerde çıkan olum-

suz olaylar bizlerin de hayatını olumsuz etkiliyor çünkü. En sonunda bahçeli eski bir ev bulduk. Yan tarafında da sahibi oturuyordu. Bahçedeki bakımları yapmamız karşılığında evini kiraladı bize. Ama kiralamadan önce rahatsızlık vermeyeceğimize dair söz istedi. Çevreyi rahatsız ederseniz çıkarırım diye defalarca uyardı. Hem işlerini yaptırdı hem de kira aldı bizden. Biz de mecburiyetten kabul ettik tabii. Antakya'daki durumlar diğer yerlere göre daha iyiydi tabii. İstanbul'daki akrabalarımız ile görüştüğümüzde oralardaki şartların daha kötü olduğunu söylüyorlar. Kim olduğuna bakmadan Suriye'den gelenlere ev vermek istemeyenler veya verseler bile birkaç kat fazla kira isteyenler oluyormuş. Bu tür olayları yapanlar bazen fırsatçılık yapıyor bazen de gördüğü, duyduğu kötü haberler yüzünden tüm Suriye vatandaşlarına aynı muameleyi yapıyor. Başkalarının sebep olduğu olumsuz olaylar bizim hayatımızı her konuda olumsuz etkiliyor”.

Suriye Türklerinin barınma konusundaki problemlerden biri de ilk geldikleri dönemlerde birden fazla ailenin aynı evlerde kalma mecburiyetiydi. Göçler, hazırlık ve planlama yapılmadan gerçekleştirildiği için çoğu zaman yakınlık derecesine bağlı veya samimi komşu ilişkilerine dayalı birden fazla aile aynı evde kalmak zorunda kalmıştır. Bu durum göçmenlerin günlük sosyal hayatını ve aileleriyle geçirdikleri zamanı olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle aynı evde yaşayan kadınların iş yükünün artmasına ve depresyon gibi bunaltıcı süreçler yaşamasına yol açmıştır. K12 kodlu katılımcı sürece dair gözlemlerini şu cümleler ile aktarmıştır:

“Biz Suriye’de eşim ve dört çocuğumla yaşıyorduk. Göç ederken eşimin ailesiyle beraber geldik. Eşimin annesi, babası ve kardeşleriyle aynı evde yaşamak zorunda kaldığımız için çok kalabalıktık. Elimizde avucumuzda para olmadığı için uzun bir süre çadırda yaşadık. Ev tutmak istediğimizde kalabalık olduğumuz için kimse evini vermek istemedi. Eşimin babası göç ederken kullandığımız arabayı sattıktan sonra hepimizin yaşayacağı bir ev kiraladık. Kaynanam yaşlı olduğu için evin tüm işlerini ve yemeklerini ben yapıyordum. Evdeki tüm iş yükünün benim üzerimde olması bazen beni bunaltıyordu. Suriye’deki evimiz çok geniş ve güzeldi. Tüm eşyalarım yeniydi. Eski düzenimi çok özliyorum. İçinde bulunduğumuz koşullar sebebiyle üç yıldır depresyon ilaçları kullanıyorum. Benim tanıdığım birçok kadın kullanmak zorunda kaldı. İkinci el eşyalar alarak veya çevredeki insanların acıyarak bağışladığı eşyalar ile yerleştiğimiz evde herkesin kendisine ait bir yatağı bile yoktu. Ben bir yatakta iki çocukla

eşim diğer iki çocuğumuzla ayrı bir yatakta yatmak zorundaydı. Evi ısıtacak yakacağımız kısıtlı olduğu için geceleri çocuklarımıza sarılarak ısıtıyorduk. Kiraladığımız evin birçok yerinde sorunlar vardı. İlk iki ay su vermediler. İki odasında elektrik bağlantısı olmadığı için mum yakıyorduk. Tuttuğumuz ev, üç katlı ve kullanılmayan bir binaydı. Üçüncü katında yine bizim gibi Suriye'den gelen başka bir aile kalıyordu. Aradan geçen zamanda eşim ve kardeşleri çalışınca şimdi kaldığımız evimize taşındık. Kapıcı dairesinde yaşıyoruz ama yine de daha güzel ve temiz bir ev. Eşimin kardeşleri de İstanbul'a gittiler. Orada çalıştıkları için bazen ziyaretimize gelip geri gidiyorlar”.

EKONOMİK DURUM: İSTİHDAM ALANLARI VE ÇALIŞMA KOŞULLARI

Göçmen statüsünde Türkiye'ye sığınan Suriye Türkleriyle yapılan görüşmelerde pek çoğunun benzer ekonomik problemler yaşadığı gözlemlenmiştir. Plansız ve ani yapılan göç neticesinde her şeylerini Suriye'de bırakmak zorunda kalarak, sadece canlarını kurtardıkları ve neredeyse tamamının Türkiye'de aynı ekonomik şartlarda yaşadığı görülmektedir. Okumuş veya Suriye'de ekonomik refahı yüksek olanlar da Türkiye'de kendi meslek ve becerilerini kanıtlayamamaları sebebiyle niteliksiz işçi statüsünde çalışmak durumunda kalmıştır. İstihdam alanları değerlendirildiğinde yine çoğunun Türkiye'ye ulaşmalarından sonra bir süre işsiz gezdikleri, çevreyi tanıdıktan sonra iş bulma girişimlerine girdiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan E22:

“Ben Suriye'de, Lazkiye'de makine mühendisi olarak çalışıyordum. Maddi durumumuz çok iyiydi. Çalıştığım iş yerinde aldığım ücretle hem ev hem de araba almıştım. Zaten Suriye'de genel olarak herkesin maddi durumu iyiydi ve Türkiye'ye göre orası çok ucuzdu. Bu yüzden Türkiye'de geçinmek bizim için çok zor oluyor. Aldığımız ücretler elektrik, su ve kira gibi evin giderlerine bile yetmiyor. Örneğin ben Türkiye'ye geldiğimden beri hiç yeni bir giysi alıp giyemedim. Çalışıp anca karnımızı doyuruyoruz. İkinci el eşya ve giysiler ile idare etmeye çalışıyoruz. Çocuklarımızın ayağına düzgün bir ayakkabı alamıyoruz. Her şey çok pahalı. Ben 2008 yılında Hatay'a ziyarete geldiğimde ailemi de getirmiştım ve burada çok fazla alışveriş yapmıştık. İstediklerimizi fazlasıyla alabiliyorduk. Fiyatlara bile bakmadan alışveriş yapıyorduk. Geçmişle şu dönemi kıyaslıyorum bazen. Arada dağlar kadar fark var. Ne halden ne hale düşürdüler bizi”.

Antakya'ya yerleşen Suriye Türklerinin geneli sürekli bir iş imkânı bulamamaktan ve ekonomik kaygılar yüzünden ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan edinilen bilgilere göre genel olarak hanelerin geçimi erkekler tarafından sağlanmaktadır. Kadınlar ise ev işlerinde ve çocuklara bakmakla yükümlü olduklarını belirtmiştir. Nitekim kadınların çalışmasının kendi aralarında ayıp karşılandığı ve alışık olunmadık bir durum olduğuna dikkat çekilerek, eşini çalıştıran bir erkeğin çevresi tarafından ayıplanacağı ve eleştirilebileceği ifade edilmiştir. Katılımcılardan E5 kodlu katılımcı, konu ile ilgili şu düşüncelerini ifade etmiştir:

“Suriye’de geçinmek kolaydı bizim için. Türkiye’deki gibi pahalılık yoktu. Eşlerimizin veya kızlarımızın çalışmasına gerek kalmıyordu. Zaten eşini çalıştıran kişi toplum içinde ayıplanırdı. Eşlerimiz evde oturur çocuklara bakardı sadece. İstediklerimizi alıp yiyor veya giyiyorduk. Türkiye’ye gelince işler değişti. İlk geldiğimiz zamanlarda da kadınlar çalışmadı ama sonradan kiminin eşi savaşta öldü, kiminin eşi yaralandığı için sakat kaldı. Kadınlar çocuklarıyla yalnız başlarına ortada kaldılar. Bu durum karşısında kadınlarımızın çoğu mecburen temizlik, tarla işleri ve pazarlarda satıcılık yapmaya başladılar”.

Antakya'ya göç ettikten sonra inşaat sektöründe amelelik yapmaya başlayan katılımcılardan E9, geçirdiği sağlık sorunlarına bağlı olarak yaşadığı ekonomik problemlere dair düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Ben göçten sonra Antakya’da inşaat işlerinde çalışmaya başladım. Sabahdan akşama kadar amelelik yaptım. Belimde fitik çıktı. İki kez ameliyat oldum ama iyileşmedim. Şimdi de hiçbir ağır işte çalışmıyorum. Eşim ve büyük oğlum evi geçindiriyor. Onların kazandığıyla karnımızı doyuruyoruz. Halimizi şükrediyoruz. Bizden çok daha kötülerin olduğunu görüyoruz”.

Antakya’daki Suriye Türkleri ekonomik açıdan, diğer pek çok mülteci evlerinde olduğu gibi bir hanede normalden fazla kişinin yaşaması, beraberinde barınmada olduğu gibi beslenme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasından sıkıntılara yol açmıştır. Çoğu evde tek kişinin çalışma gücü ve emeğiyle ortalama 7-8 kişinin ihtiyaçları karşılandığından evde yaşayan bireylerin yeterince besin ve gıda alamadığı ya da eksik aldığı ifade edilmiştir. Ayrıca çok çocuklu hanelerde bu problemin daha belirgin olduğuna dikkat çekilerek, bebeklerin beslenememeden gelişim ve zeka problemleri dahi yaşadığına dair ip uçları dile getirilmiştir. Yetişkinlere göre bebek veya çocuk masraflarının fazlalığından bahisle,

çocuk sahibi olanların bir kısmının yardım aldığı fakat kayıt dışı olan birçoğunun da yardımlardan istifade edemediği belirtilmektedir.

Katılımcıların geneli sigortasız ve Türkiye ortalamasının altında istihdam edilmektedir. Göçmenler, işverenlerin kendilerini niteliksiz eleman statüsünde çalıştırdıklarını dile getirmektedirler. Sigortanın kendileri açısından problem olmadığını belirten bazı katılımcılar, “*çalışma gücü ve süresi bakımından aynı emeği vermemize rağmen Türkiye vatandaşlarından çok daha az maaş veya yevmiye alıyoruz*” diyerek bu durumdan memnun olmadıklarını ifade etmektedirler. Bu duruma itiraz ettiklerinde ise kovulma tehdidi veya benzer şekillerde susturuldukları belirtilmektedir. Bu sebeple farklı yerde biraz daha fazla maaş veya yevmiye imkânı bulanların iş değiştirdiği anlaşılmaktadır. Daha fazla ücret almak için çabalayan göçmenler, sık sık iş değiştirmek ve önlerine çıkan her fırsatı değerlendirmek için çabaladıklarını dile getirmiştir.

Göçmenler arasında iş bulma sıkıntısı yaşayanlar genellikle 50-65 yaş aralığında yer almaktadır. Suriye’de iken kendilerine ait iş yerlerinde mesleklerini icra eden 50-65 yaş grubundaki katılımcılar Türkiye’ye geldikten sonra karşılaştıkları sorunların başında iş bulamama ya da işverenlerin ileri yaştaki göçmenleri çalıştırmaması sebebiyle kendilerine çalışma imkânı bulamamalarından yakınmaktadır.

UYUM SÜRECİ VE KARŞILAŞILAN PROBLEMLER

Sığınmacı statüsünde ülkesinden ayrıлып başka bir ülkeye sığınan mültecilerin göçü olağanüstü hal ortamından kaynaklandığı için sahip oldukları sosyal ve ekonomik imkânlarını büyük ölçüde kullanamazlar. Uluslararası göçlerin genel amacı bireyin refah seviyesini attırmak ve sahip oldukları imkânlara daha fazlasını eklemek olsa da savaştan kaynaklı göçlerde bireyin temel amacı canını kurtarmaktır. Canını kurtarmanın derdinde olan bireyler ise sahip oldukları maddi imkânları geride bırakarak yeniden bir hayat kurma düşüncesiyle ya da ülkelerindeki askeri çatışmalar sona erinceye kadar sığındıkları ülkelerde hayatta kalma mücadelesi vermektedir. Bu bağlamda Suriye Türkleri değerlendirildiğinde katılımcıların tamamına yakını sahip oldukları tüm varlıklarını geride bırakarak Türkiye’ye sığındıklarını söylenebilir.

Mültecilerin sığınma sonrası yaşadıkları uyum süreci ve günlük hayatın akışı içerisinde karşılaştıkları problemler irdelendiğinde; öncelikle savaşın üzerlerinde yaratmış olduğu psikolojik travmanın, savaş öncesi yaşamlarında

sahip oldukları imkânların neredeyse tamamının ellerinden kayıp gittiği ifade edilmiştir. Savaşın kendilerinde yarattığı olumsuz etkiler ve Türkiye'ye sığınmalarından sonra düzenlerinin tamamen değişmiş olması uyum sürecindeki en önemli kırılma noktasını oluşturmuştur. Bu manada savaştan en çok kadınların ve çocukların etkilendiği yine çocuk sahibi olan kadın katılımcılar tarafından ifade edilmiştir (K1, K8, K14 ve K16).

Suriye Türklerinin uyum sürecini olumlu etkileyen faktörlerin başında ise Türkçe konuşabilmeleri ve çoğunun akraba veya arkadaşları vasıtasıyla kısa sürede çevre edinmeleri gelmektedir. Katılımcılardan E7:

“Biz Yayladağı Sınır Kapısından geçerken Türkçe konuştuğumuz için Türkmen olduğumuzu anlayan askerler bize hiç zorluk çıkarmadan içeri aldı. Ekmek ve su verdiler. Çocuklarımıza yiyecekler verdiler. Çadır kentte hiç beklemeden tanıdıklarımızın evinde konaklamaya başladık. Tanıdıklarımız olmasaydı ne durumda olurduk bilmiyorum. Bize her konuda yardım ettiler. Çevrelerine bizi tanıttıkları için fazla zorluk yaşamadık. Her şeyimizi Suriye’de bıraktık ama burası da bizim vatanımız oldu”.

Suriye Türklerinin geneli Türkiye’deki Suriyeli mülteciler hakkındaki “savaşmadan kaçtılar” veya “ülkeleri için savaşmadılar” gibi olumsuz düşüncelerden rahatsız olduklarını ifade ederek, kendilerinin tüm varlık ve imkânlarıyla mücadele ettiklerini, bunu halen de sürdürdüklerini dile getirmişlerdir. E3 kodlu katılımcı:

“Osmanlı Devleti Suriye’den çekildiğinden beri biz orada rahat yüzü görmedik. Bize her konuda ikinci plana atıldık. Sebebi de Türk olmamızdır. Buna rağmen hiçbir zaman toprağımızı, vatanımızı bırakıp kaçmadık. Savaş başladığında da kaçmadık. Halep’te, Lazkiye’de, Türkmen Dağı’nda ve birçok noktada elimizden geldiğince savaştık. Türkiye’ye göç eden her Suriye Türkü ailenin veya yakınının kayıpları oldu. Ama gücümüz bir yere kadar dayandı. Bizim elimizde büyük topraklar, uçaklar yoktu. Ama karşıdakilerin savaş uçağı her gün tepemizden yüzlerce bomba yağdırıyordu. İmkan verilse, silahımız olsa biz çekinmeden yine gider savaşırsak toprağımız için”.

Katılımcılardan E2, E3 ve E23; savaş sonrası Türkiye’ye sığınan ve muhtelif taşkınlıklara sebep olarak haber bültenlerine çıkan mültecilerin yaptıkları yüzünden kendilerinin de zan altında kaldıklarını ifade etmiştir. Gasp, taciz vb. yüz kızartıcı olaylara karışan Suriyeli mültecilerin yaptıkları davranışları Tür-

kiye'deki mültecilerin geneli hakkında olumsuz bir hava yarattığını ve bu durumun ister istemez kendilerine karşı olumsuz tavırlara yol açtığı belirtilmiştir. E23 kodlu katılımcı:

“Bizler canımızı ve namusumuzu kurtarmak için Türkiye'ye sığındık. Sağ olsunlar sorgu sual olmadan içeri alındık. Her ihtiyacımız karşılandı. Bu durum karşısında Türkiye'ye minnettarız. Ama aramızdan bazılarının yaptığı hataların faturası hepimize kesiliyor bazen. Çünkü Suriyeliden zarar gören biri onun kim olduğuna bakmadan nerden geldiğiyle ilgileniyor. Böyle durumlarda hem üzülüyoruz hem de mahcup oluyoruz. Keşke böyle olaylar olmasa ve Türkiye'ye sığınanlar burada misafir olduklarını unutmasalar”.

E2 kodlu katılımcı, Suriyeli mültecilerin yarattığı olumsuz havanın halk arasında sığınmacılara karşı olumsuz etkilerini ve bunun kendilerinde oluşturduğu hissiyatı şöyle aktarmaktadır:

“Bazen çeşitli sebeplerle işlerimizi değiştirmek ya da bizden kaynaklı olmayan sebepler yüzünden işten çıkarılıyor. Yeni bir iş aramak için çevreye sorduğumuzda bizi en ince ayrıntısına kadar sorguluyorlar. Haberlerde izlenen kötü olaylar yüzünden gittiğimiz yerde suçlu gibi, ikinci sınıf insan gibi muamele görüyoruz. Zaten aldığımız maaş Türk vatandaşlarına göre bir iki kat daha az. Bunun üstüne bir de kötü muamele görmek insanı daha fazla üzüyor. Ama onlara da hak veriyorum ben. Sonuçta tanımıyorlar. Ama güvenden sonra bu sıkıntıların çoğu bitiyor. Çok yardımcı olanlar da oldu inkar edemem”.

ÜLKELERİNE GERİ DÖNME ÜMİDİ VE YAGELECEĞE DAİR DÜŞÜNCELERİ

Suriye İç Savaşı'ndan dolayı Türkiye'ye sığınan ve Antakya'da ikamet eden Suriye Türkleri ile yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunun memleketlerine dönme ümidi ile yaşadığı gözlemlenmiştir. Savaştan dolayı göç ettikleri için ülkelerine dönmenin veya dönme zamanının kendilerinin elinde olmadığına vurgu yapan katılımcılar, her şeye rağmen yakın gelecekte tekrar eskisi gibi ülkelerinde yaşayabileceklerine dair umutlarının olduğunu belirtmişlerdir (K4, K11). Türkiye'deki yaşamlarından ve ülke vatandaşlarının kendilerini kucaklamasından dolayı memnuniyetini ifade eden K11 kodlu katılımcı:

“Suriye'de rahatsız olduğumuz birçok durum olmasına rağmen en azından sahip olduklarımızın da sayısı çoktu. Kurulu düzenimiz ve evimiz vardı.

Burada yaşıyoruz ama birçok şeyden mahrumuz. Topraklarımız temizlendikten sonra geri gidip orada devam etmek istiyoruz. Biz göç ettikten sonra köyümüz IŞİD'in eline geçti. Ne durumda bilmiyoruz. Talan edip gittiler mi yoksa halen evlerimizde yaşıyorlar mı bilmiyorum. Topraklarımıza tekrar dönmeyi ve eski düzenimize kavuşmayı dört gözle bekliyorum”.

Katılımcılardan elli yaş grubu üzerindekiilerin ülkelerine dönme umudu ve ihtimali gençlere kıyasla daha zayıf olmakla beraber bundan sonraki hayatlarını ülkelerinin dışında, göçmen bir halde sürdüreceklerini ve ömürlerinin tekrar geri dönmeye yetmeyeceğini dile getirmiştir (E12, E18, E19, E21, K20, K21). E18 kod alı katılımcı ilerlemiş yaşının (61 yaşında) da etkisiyle tekrar eski Suriye'deki yaşamına ömrünün yetmeyeceğini ifade edere şunları dile getirmiştir:

“Ben artık yaşlandım. Tekrar Suriye'ye dönmeye ömrüm yeter mi bilmiyorum ama imkân olursa beni oradaki topraklarımıza, annemin ve babamın yanına gömsünler. Yillardır gurbet elde perişan olduk. Sahip olduğumuz ne varsa Suriye'de kaldı ve terör örgütlerinin eline geçti. Buraya geldikten sonra çoğu yaşlı akrabam vefat etti ve burada gömmek zorunda kaldık. Geldiğimizde kundakta olan bebeklerimiz, torunlarımız kocaman oldu. Burası da bizim vatanımız sayılır tabii ama Suriye bizim her şeyimiz. Ben göremesem de çocuklarımız ve torunlarımızın geri dönmesini, topraklarımızda yaşamasını isterim. Allah kimseye böyle acılar yaşatmasın”.

Katılımcılardan genç yaş grubuna girenlerin bazıları Türkiye'deki hayat standartlarının Suriye'ye kıyasla çok daha iyi olduğuna dikkat çekilerek, zorla gönderilmedikleri sürece Türkiye'de yaşamak istediklerini ifade etmiştir (E14, E16). Hatta E14 kodlu katılımcı:

“Ben savaştan önce Avrupa'ya gitmek için planlar yapıyordum. Üniversiteyi bitirip çalışmaya başlamıştım. Savaş başladıktan sonra ailemi bırakamadım ve sonunda Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldık. Burada birçok işte çalıştım ama mesleğimi ve mezuniyetimi kanıtlayamadığım için sigortasız işler çalışmak zorunda kaldım. Ben savaş bitse de Suriye'ye dönmek istemiyorum. Avrupa'ya gitmeyi denedim ama hastalık yüzünden gidemedim. İmkan bulabilirsem gitmek için uğraşacağım yine”.

Kadın katılımcılardan bazıları Türkiye'deki yaşamın Suriye'ye göre daha demokratik olduğunu, burada yaşadıkları ekonomik problemler olmasa hayatlarının geri kalan kısmını sürdürebileceklerini ifade etmiştir (K5, K7). Ülkesini de özlediğini ifade etmekle beraber K7 kodlu katılımcı:

“Ben Suriye’yi ve oradaki yaşantımızı da özliyorum ama Türkiye’de çok güzel bir yer. İmkanları bizim oradan daha geniş ve çeşitli. Biz Suriye’deyken de devamlı Türk kanallarını izledik. Türkiye’den alınan giysiler ve eşyalar bizim için daha değerliydi. Ama burada pahalılık var Suriye’ye göre. Bizim eski imkânlarımız olmadığı için geçinmekte zorluk çekiyoruz. Maddi imkânım olursa Türkiye’de gitmek istemem”.

Sonuç olarak Suriye Türkleri ile yapılan birebir görüşmeler sonucunda çoğunluğu yapılacak bir sulh ile memleketlerine dönmek istediği, şartlar ne olursa olsun yaşamlarına doğdukları ülkede devam etmek istediklerini belirtmiştir. Bunu isteyenlerin gerekçeleri arasında; doğup büyüdükleri evleri, taşınmaz mallarını ve atalarının mirası olan topraklarına sahip çıkmak gibi sebepler sıralanmaktadır (K9, K18, K19).

SONUÇ ve ÖNERİLER

2000 yılında babası Hafız Esed’in vefatından sonra yerine geçen Beşşar Esed, daha önceki dönemlerde yapılan baskı ve zorbalığın ortadan kaldırılacağına dair söylemleri ilk zamanlarda geniş halk kitleleri tarafından umutla karşılanmışsa da beklentileri istenilen düzeyde uygulayamamıştır. Beşşar Esed’in yaptığı reformlar ilk zamanlarda Suriye Türkleri açısından da olumlu karşılandıysa da 2010 yılında Tunus’ta başlayan Arap Baharı’nın kısa sürede Suriye’yi de etkilemesi üzerine yapılan tüm reformlar askıya alınmıştır. Beşşar Esed, hak ve özgürlükler noktasında yapılan sivil protestolara karşı ılımlı hareket edeceğini ilan ettiyse de Dera’da gösteri yapan sivilleri bastırmak için devletin tüm gücünü kullanarak olayları kanlı bir şekilde bastırma yoluna gitti. Dolayısıyla 2000-2011 yılları arasında Beşşar Esed tarafından yaratılan yapay Suriye imajı, 15 Mart 2011 tarihinde başladığı kabul edilen Suriye İç Savaşı’yla son bularak ülkenin iç çatışmalara sahne olmasına yol açtı.

Suriye İç Savaşı’nın başlamasıyla beraber rejimin katliamlarına maruz kalan milyonlarca sivil başta Türkiye olmak üzere farkı ülkelere göç etmek durumunda kaldı. Göç etmek zorunda kalan kesimin başında ise yaklaşık yüz yıldır rejimin baskı ve zorlamalarına maruz kalan, iç savaşın başlamasıyla beraber katliamlar ile karşı karşıya gelen Suriye Türkleri olmuştur. İlk zamanlarda milis kuvvetler ve hafif silahlar ile Esed’e karşı mücadele veren Türkler, Suriye’de terör örgütlerinin ortaya çıkması ve Rusya destekli rejim güçlerinin kendi bölgelerinde yaptığı ağır bombardımanlara karşılık veremeyince Hatay sınır kapıları başta olmak üzere Türkiye’ye sığındı.

Hatay'dan Türkiye'ye sığınan Suriye Türklerinden Antakya'da ikamet edenlerin ekseriyeti Halep, Lazkiye, Bayır-Bucak ve havalisinden göç etmiştir. Çalışmamızın problemiği açısından Antakya'daki Suriye Türklerinin genel profili cinsiyete göre irdelendiğinde, katılımcıların %54'ü erkek ve %46'sını kadınlardan oluşmuştur. Yine katılımcıların yaş grubuna bakıldığında orta yaş grubunun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların %4'ü 13-24, %26'sı 25-34, %33'ü 35-44, %33'ü 45-59 ve %4'ü ise 60 ve üstü yaş grubuna girmektedir. Katılımcıların eğitim seviyesi ve okur-yazarlık oranı ele alındığında ise Suriye Türkleri arasında eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir. Özellikle de son 15-25 yıl içinde bu seviyenin yükseldiği, fakat erkekler arasında üniversite mezun sayısı yükselirken kadınların umumiyetle liseye kadar devam ettiği görülmektedir. Birebir görüşülen katılımcılardan orta yaş ve üstü kabul edilebileceklerin %17'nin okur-yazar olmadığı, %26'sının ilkökul, %11'nin ortaokul, %28'inin lise ve %18'nin ise üniversite mezun olduğu tespit edilmiştir.

Suriye Türklerinin savaş öncesi ekonomik durumları ele alındığında neredeyse tamamının ekonomik durumunun iyi ve refah seviyelerinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ani bir şekilde göç etmeleri, tüm taşınmazlarını geride bırakmaları ise göç sonrası hayatlarında ciddi ekonomik sıkıntılar yaşamasına yol açmıştır. Bu manada savaşla beraber tüm maddi imkânlarını kaybeden göçmenler, Türkiye'de temel ihtiyaç maddelerini dahi karşılayamaz halde oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Hatay'ı tercih etmelerinin başlıca faktörler arasında ise bölgenin kendilerine yakınlığı, kan bağı ve Hatay'daki Türkiye vatandaşlarıyla olan akrabalık bağları etkili olmuştur. Özellikle göçlerinin ilk zamanlarında Hatay'da yaşayan tanıdıklarının kendilerine yardımcı oldukları, beslenme ve barınma konusunda yol gösterdikleri sık sık katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Suriye Türklerinden Antakya'da ikamet edenlerin önemli bir kısmı Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra kısa bir süre kent çadırlarında yaşadktan sonra barınma ve beslenme koşullarının yetersizliğinden dolayı müşterek veya münferit bir şekilde ayrı evlere taşınmışlardır. Nüfuslarının kalabalık olması veya maddi imkânsızlıklar yüzünden birden fazla ailenin tek hanede yaşaması ise konforsuz barınma koşullarına yaşamalarını gerektirmiştir. Ayrıca yoğun göç dalgası sebebiyle hem konut yetersizliği hem de konut kiralalarının artması üye-

rine kötü koşullarda ve yüksek fiyatlı konutlarda yaşamak zorunda kaldıkları gözlemlenmiştir.

Ekonomik açıdan genelde hizmet sektöründe çalıştıkları gözlemlenen Suriye Türklerinin geneli kayıt dışı, sigortasız çalıştırıldıklarını dile getirmiştir. Buna ilaveten Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla aynı işi aynı sürede yapmalarına karşı daha düşük ücretlerle çalıştırıldıklarını belirtmiştir. Hal böyleyken Türkiye'deki geçim koşullarının Suriye'ye kıyasla pahalılığından yakınan göçmenler, kira, fatura ve temel besin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldıklarını belirtmiştir.

Türkiye'ye göç ettikten sonra Antakya'ya yerleşen Suriye Türkleri'nin uyum süreçlerinde herhangi bir problem yaşanmadığı gözlemlenmiştir. Araştırmamızın kapsamına giren Suriye Türklerinin tamamının Türkçeyi rahat bir şekilde konuşup, anladıkları gözlemlenmiştir. Türkçe konuşmaları ise Türkiye'deki yaşamlarında diğer Suriyeli göçmenlere nazaran avantaj sağlamıştır. Fakat zaman zaman medyada Suriyeli göçmenlerin sebep olduğu vakaların kendilerini de sıkıntıya soktuğunu, Suriyeliler hakkında oluşan olumsuz düşüncelerden kendilerinin de rahatsız oldukları ifade edilmiştir.

Suriye Türklerinin önemli bir kısmı ülkelerinde devam eden iç savaşın son bulacağını ve bu sebeple de kendilerinin geri döneceklerine dair inançlar taşımaktadır. Bunun yanında ileri yaştaki katılımcılardan bazıları da ömürlerinin tekrar ülkelerinde yaşamalarına yetmeyeceğini, kendilerinin hayatları yetmese dahi çocuklarının savaş sonrası ülkelere dönmesini arzu ettikleri gözlemlenmiştir. Sonuç itibarıyla katılımcıların önemli bir kısmının ülkelere dönme hayali ve umudu taşıdığı, Türkiye'deki yaşamlarının zorunlu ve geçici olduğunu düşünmektedirler.

Çalışmanın problemi açısından ulaşılan sonuç ve öneri olarak şunları söylemek mümkündür: İç savaştan dolayı göç eden Suriye Türkleri'nin neredeyse tamamının Türkiye'ye göç ettiği, özellikle de Türkiye'nin güney illerinde ikamet ettikleri görülmektedir. Asırlardır Suriye'de yaşayarak milli kimlik ve varlıklarını devam ettiren Suriye Türkleri, Türkiye'den başka ülkelere göç etmelerinde ise kültür, din ve dil birlikteliği etkili olmuştur. Bu manada gerek göç süreçleri boyunca sahip çıkılması ve gerekse de savaş sonrası Suriye'nin yeniden şekillenmesinde söz sahibi olmalarında yardımcı olacak diplomatik destek sunularak kaderlerinin şekillenmesine katkı sunulabilir. Özellikle de savaş son-

rası dönemde Suriye’de oluşturulması planlanan huzur ve barış ortamının tesisi için Suriye Türklerinin de sağlayacağı katkı, ülke düzenin devamlılığı açısından önem taşımaktadır.

Etik Beyan

“Antakya’ya Göç Eden Suriye Türklerinin Perspektifinden Göç ve Göçmenlik Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu çalışmanın etik kurul kararı; *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu*’nun 03.12.2020 tarih ve 08 sayılı kararıyla alınmıştır. Makale, Etik Kuralları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

KAYNAKÇA

Araştırma-İncelemeler

Buzkıran, D. (2013). Arap Baharının Türkiye’ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5 (1), 147-162.

Çakı, F. (2011). Arap Baharı: İslam Üzerine Söylemsel Dönüşümün Habercisi Mi?. *Akademik İncelemeler Dergisi*, VI/ 2, 123-137.

Göçer, İ. ve Çınar, S. (2015). Arap Baharının Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye’nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri. *KAÜ İİBF (Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi) Dergisi*, 6 (10), 51-68.

Kuzu, Varol (2019). Suriye İç Savaşında Etkisi Olan Faktörler ve İran’ın Suriye Politikasının Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, Çağatay (2016). Suriye’de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim Mi, Bölgesel ve Küresel Güçler Mi?. *Bilgi*, 33, 81-102.

Vurmay Güzel, M. (2017). Zorunlu Göç/Sürgün Sürecinde Suriye Türkmen Milli Kimliği. *Türk Yurdu Dergisi*, 361.

Web:

https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.201654417.1488657769.1646707006-997538319.1646707006 (Erişim Tarihi: 04.03.2022)

<https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, Erişim Tarihi: 04.03.2022).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, Erişim Tarihi: 08.03.2022).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 09.03.2022).

Kaynak Kişiler

Cinsiyet	Kod Adı	Yaşı	Eğitimi	Görüşme Tarihi
Erkek	E1	51	Okur-yazar değil	25.05.2021
	E2	46	Ortaokul	26.05.2021
	E3	35	Üniversite	26.05.2021
	E4	38	Üniversite	07.06.2021
	E5	44	İlkokul	10.06.2021
	E6	41	Üniversite	02.06.2021
	E7 31		Lise	29.05.2021
	E8	35	Üniversite	07.06.2021
	E9	46	İlkokul	10.06.2021
	E10	33	Üniversite	02.06.2021
	E11	39	Lise	12.06.2021
	E12	55	İlkokul	15.06.2021
	E13	65	Okur-yazar değil	02.06.2021
	E14	28	Üniversite	17.06.2021
	E15	24	Lise	29.05.2021
	E16	29	Lise	07.06.2021
	E17	44	İlkokul	29.05.2021
	E18	61	İlkokul	10.06.2021
	E19	57	İlkokul	07.06.2021
	E20	38	Üniversite	02.06.2021
	E21	56	İlkokul	12.06.2021

	E22	52	İlkokul	02.06.2021
	E23	33	Üniversite	29.05.2021
	E24	49	İlkokul	12.06.2021
	E25	55	Okur-yazar değil	12.06.2021
Kadın	K1	26	Lise	26.05.2021
	K2	27	Lise	28.05.2021
	K3	29	Lise	28.05.2021
	K4	53	Okur-yazar değil	29.05.2021
	K5	41	İlkokul	10.06.2021
	K6	19	Lise	25.05.2021
	K7	43	Ortaokul	10.06.2021
	K8	28	Lise	26.05.2021
	K9	41	Ortaokul	17.06.2021
	K10	32	Lise	12.06.2021
	K11	44	İlkokul	15.06.2021
	K12	29	Lise	25.05.2021
	K13	38	Lise	17.06.2021
	K14	40	İlkokul	10.06.2021
	K15	39	Ortaokul	29.05.2021
	K16	34	Lise	12.06.2021
	K17	45	Okur-yazar değil	12.06.2021
	K18	52	Ortaokul	26.05.2021
	K19	55	Okur-yazar değil	10.06.2021
	K20	47	Okur-yazar değil	02.06.2021
	K21	50	Okur-yazar değil	17.06.2021